

Bocz Gyula

Bocz Gyula ötvenéves! E kerek évforduló visszatekintésre, egyúttal számvetésre készítet. Bocz immáron negyed százada szobrász, de ha jól belegondolunk, önkényes és pontatlan is ezen időbeli meghatározás. 1960 táján ugyanis nem minden előzmények nélkül választotta ezt a teljes emberi odaadást követelő hivatást, számára legalábbis a teljességet jelentő életformát és lett belőle SZOBRÁSZ! A szó ősi és legnemesebb hagyományokon alapuló mai értelmezésében egyaránt.

Bocz életútja ugyanis messze nem a megszokott, hagyományos ívelésű. A fényes szelek hasonló talentumú tehetségei előtt még nyitva állt a pálya, annak minden grádicsa rövidítetten volt bejárható és biztosított volt az előmenetel további útja. Ő már egy kevésbé heroikus kor szülötte, neki magamagának kellett az ösvényt kitaposnia. Csak önnön erejére számíthatott, amikor elindult egy bizonytalan jövő felé. Talán maga sem tudta, milyen belső erők ösztökélik. Érezte tán, de bizonytalannal nem tudta még saját maga, de főleg nem mások számára egzaktul megfogalmazni a Célt és az Eszközt. S mivel befelé forduló lény, zárkózott természete nem könnyítette meg szocializálódását, a társadalmi beilleszkedés sok megalkuvást (is) igénylő, mindenestre türelmet és kölcsönösséget feltételező útját-módját. Így Bocz a periférián rekedt. Kezdeti szakköri tájékozódása után nem vezetett út az akadémiához, kétkezi munkás maradt továbbra is, vasesztergályos. Így számára az önképzés és az önművelés látszott az egyetlen kiútnak, hogy a ködbe veszőnek tűnő vágyak végre beteljesülhessenek. Közismert, csak az igazán nagy tehetségek találnak rá a szinte egyetlen lehetőségre, szívós küzdés és nagy lemondások árán, melyet kedvező konstellációk szerencsés, szinte véletlenszerű összetalálkozását feltételezve érnek el.

Az utóbbi kategóriába sorolható egynémely fontos momentumot úgy érzem, érdemes nevén is nevezni:

- A fafaragó (Hormay Mihály sebészorvos) népi iparművésszel való találkozása, akitől a mívesség igényességét tanulta meg.
- Pécs hatvanas évekbeli dinamikus fejlődése és progresszív szellemisége; képzőművészetben a Lantos Ferenc nevével fémjelzett, körötte csoportosuló, egymást követő fiatal generációk eszmélése, kibontakozása.
- Végül a mecénásokra való ráatalálás, mely nélkül a gondtalan alkotómunka feltételei sem teremthették volna meg.

Elsőnek a Sopiana Gépgyár – melynek fizikai dolgozója – biztosít neki lehetőséget. Pontosabban ösztöndíjat, amolyan sport-állást. A fizetésért nem csapágyakat kellett neki esztergályozni, kedvére faraghatott. Ennek a pályakezdésnél felmérhetetlen jelentőségű, gyümölcsöző kapcsolatnak maradandó tárgyi emléke a nagy méretű dombormű, a Triptichon.

Az állami mecénatúra újabb nemes megnyilvánulása az uránosokkal való találkozása. Ekkor már félig-meddig elismert művész, akit lelkes és önzetlen művészbárátok (többek között Bükkösd László publicista, tv-rendező, Czákó Gábor író, Fendler Kornél főorvos, Kellermayer Miklós orvosprofesszor...) vesznek körül, csak a szakma az, amely még mindig nem akar róla tudomást venni. Újabb ösztöndíj, újabb lehetőség. Bocz ekkorra már kialakult, érett egyéniség, pontosan érzékelhető céllal és távlatokkal. E kapcsolat eredménye az eddigi fő művek egyike, a Tektonikus mozgás című monumentális szobra.

E két nagy mecénatúra közé esik időben a pécs-baranyai művészetpártolás nagy kalandja, a Villányi Szobrász és a Siklósi Kerámia Alkotótelep létrehozása és működésének folyamatossá tétele. Ahogy az

utóbbi esetében Schrammel Imréné a döntő érdem, úgy az előbbinél a Bocz Gyula – Bencsik István – Orosz János trió Kígyóssal kiegészült négyese játszott vezető szerepet. Bocz és Kígyós ténylegesen itt vált szobrásszá. Bencsik megújulásának, és a sokoldalú festő, Orosz elmélyült érdeklődésének hosszú éveig a Szársomlyó oldalából kiszakított, elhagyott kőbánya volt a küzdőtere. Követendő példát teremtve egyúttal a plasztilin- és gipszmodellben gondolkodó hazai szobrászat egésze számára, a reneszánsz anyagelvűség szellemében, a nemes anyag – Villányban természetesen a kő – szerepének előtérbe helyezésével. Itt ugyanis a művész és a követ megmunkáló mesterember egyazon személy, ahol a gondolat közvetlenül, áttétek, közbeiktatott kivitelező nélkül egy az egyben realizálódhat. Ez a szinte egyedüli hazai kivételnek számító Borsos Miklós példáját leszámítva, bármely furcsán hangzik is, újat jelentett az általános hazai szobrászati gyakorlat számára. A kézművesség hangsúlyozása, a művész és a mesterember személyének egybeesése, szellemi és anyagi azonosulása, egyenrangúsítása egyúttal új minőség létrejöttének lehetőségét hordozza magában.

Ennek a folyamatnak vált fő letéteményesévé, primus inter pares, Bocz Gyula. Ő az, aki következetesen anyagcentrikus, akinek legkedveltebb matériája a kő, nála a fa a második helyre szorult.

A zsurnalisztika az *in situ* faragott Élet című szobra kapcsán amolyan gyanús, majdhogynem kétes értékű hírnévvel övezte őt, „a szobrász megfaragja a hegyet” szlogennel. Pedig a Bocz-jelenség lényege már ebben a nagylélegzetű vállalkozásában csírájában benne sejlett. Nevezetesen a Bocz képzeletét megmozgató anyag primátusa – melyben hangsúlyozott játszik a kő milyensége, mérete, tulajdonsága, a vállalt feladat nagysága, az anyagban benne rejlő plasztikai lehetőségek sora – nála a folyamat elindítója is egyúttal. De ez fordítva is igaz! A plasztikai gondolat számára keresi a megfelelő médiumot, amelyben megleti a magának feltett kérdésre a választ, kibontva az elrejtett formát. Nála azonban nem a közhelyszerű, „a felesleges lehántásával előbukkanó forma” elve érvényesül. A természetes formájában elé táruló, birtokba vett kő, legyen az bár egy hatalmas tömb vagy kavicsméretű darab, inspirálja őt arra, hogy a legkisebb beavatkozás irányába tartson. Így az anyag belső törvényszerűségei a legmesszebbmenőkig érvényre jutnak. Ez Bocz plasztikai erejének talán legfőbb ismérve. Megbűvöli őt a kő, legyen az bár szuperkemény gránit, üvegtörékenységgű kantavári márvány, vagy féldrágakőre emlékeztető kalcit. Úrrá válik az anyagon úgy, hogy közben nem legyőzi, hanem kiemeli annak szépségét.

Bocz termékeny alkotónak tekinthető, hisz opusainak száma háromszáz körüli. S ez a tapasztalati úton mesterré válás kásahegyén való átrágás, a Villányból történt száműzetés nyomán beálló holtpontra, az újbóli talpra állás után a hosszúhetényi szobrászparadicsom kialakításáig bizony jó néhány mű létrejöttét hiúsította meg. A külső körülmények még az ilyen konok, megszállott alkotó tevékenységét is jelentősen befolyásolni, hátráltatni tudják. Ellenpélda, a Pécsi Galériában 1987 – ben megrendezésre kerülő gyűjteményes kiállítást megelőző lázas tevékenységének rendkívüli eredményessége. Pár hónap alatt jelentékeny művek egész sora került ki vésője alól. Igaz, jubileumi gyűjteményes kiállítása, melyen az életmű egésze kerül megméréstetésre, jószerivel az első a maga nemében, ha eltekintünk az 1995-ös bonyhádi bemutatkozásától, amely tulajdonképpen a jelenlegi főpróbájának is tekinthető.

Bocz nem tartozik a rendszeres kiállítók közé, a csoportos tárlatok közül azonban, amelyen részt vett, feltétlen említést érdemel a Szüreenon és a Mozgás 70, valamint az Országos Kisplasztikai Biennálé, ahol 1971-ben I. díjat nyert. Ezt a kétségtelen kiérdemelt sikert azonban a szakmai hierarchia megsértése, egyfajta begyöpösödött értékrend felborulása miatt sokáig nem bocsátották meg neki. Évtizedek elmúltával kooptálta csak sorai közé a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetsége, ezt követően pedig automatikusan a Művészeti Alap. Pedig nem szívta el soha más elől a levegőt, köztéri szobra, a Végtelen, Baranya Megye Tanácsának ajándékként került a fővárosba, a Centenárium

parkba. Illetőleg köztéren áll még a művész és a művésztelep között kialakult gyakorlatnak köszönhetően több szobra a Villányi Szoborparkban. Talán Bocz Spirálja itt az egyetlen szobor e remek szabadtéri múzeumban, amelyet még a látogatók is tiszteletben tartottak, adózva a 20. század magyar, egyúttal az egyetemes művészet immáron klasszikussá vált remekműve előtt.